

STRUČNÁ HISTORIE STÁTŮ

PÁKISTÁN

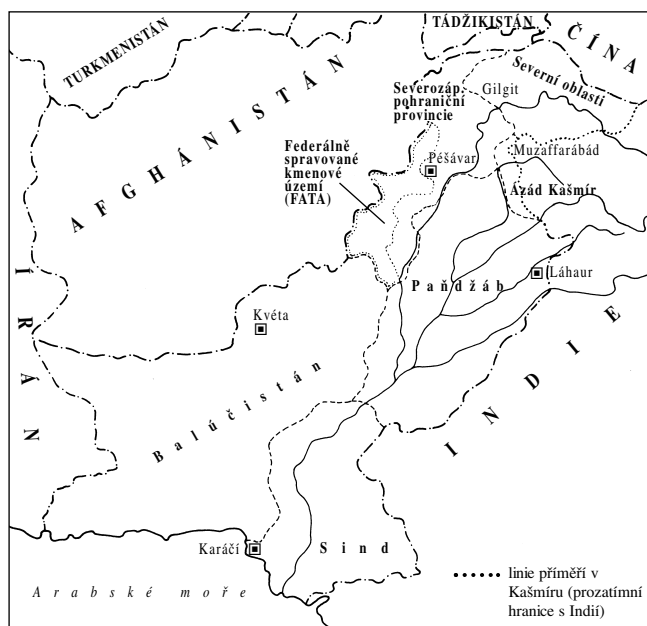
ایسٹیم

ایس ہوں، دین ہوں، دوسچا ہوں نے
پراہوں، آگہوں ہوں، دوسچا ہوں نے
یہ آئینہ کہنا ہے کہ جس میں خود کو
پوستہ سے نہیں ہوں، دوسچا ہوں نے

Jan Marek

S T R U Č N Á H I S T O R I E S T Á T Ů

Pákistán

JAN MAREK

NAKLADATELSTVÍ LIBRI, PRAHA 2002

© Doc. PhDr. Jan Marek, 2002

© Libri, 2002

ISBN 80-7277-142-6

Obsah

Dějiny pákistánského území před dosažením nezávislosti (do roku 1947)	7
Území Pákistánu ve starověku (do 6. stol. před Kr.)	7
Území Pákistánu v době maurijsko-guptovské (6. stol. před Kr. až 6. stol. po Kr.)	10
Území Pákistánu v době nástupu islámu (8.–12. stol.)	13
Území Pákistánu za Dillíského sultanátu (13.–15. stol.)	15
Území Pákistánu za mughalské říše (16.–18. stol.)	26
Pákistánské provincie ve středověku a novověku	37
Pronikání Evropanů (18.–19. stol.)	44
Muslimský modernismus	47
Politické organizace indických muslimů	50
Požadavek samostatného území pro muslimy Britské Indie	55
Ideové základy Pákistánu	59
Pákistán jako samostatný stát	67
Těžké začátky	67
Vláda Muslimské ligy (1947–1954)	73
Boje o politickou moc	77
Pákistán ve vojenských paktech (1954–1958)	91
Politická krize ve Východním Pákistánu	95
První vojenský režim (1958–1969)	100
Druhý vojenský režim a rozpad Pákistánu (1969–1971)	111
Z. A. Bhutto v čele zbytku pákistánského státu (1971–1977)	116
Třetí a čtvrtý vojenský režim (1977–1988)	120
Nerozhodný boj o moc (1988–1998)	136
Pátý vojenský režim (od roku 1999)	150
Česko-pákistánské styky	153
Za britského koloniálního panství	153
Po dosažení nezávislosti	154
Hospodářské a obchodní styky	154
Kulturní, vědecké a sportovní styky	156
Překlady z pákistánských literatur	156
Společnosti přátel	157

Co bychom měli vědět o pákistánské společnosti	158
Náboženství	158
Sekty	160
Zdravotnictví	161
Školství	162
Oděv	163
Postavení žen	164
Svatba a rodina	165
Děti	167
Hodnotový systém	168
Slovní a mimoslovní komunikace	168
Pákistánská kuchyně	170
Volný čas	171
Bydlení	172
Doporučená literatura	174
V češtině	174
Cizojazyčná	175
Články v časopisech	176
Encyklopedické heslo	177
Rady a doporučení pro turisty	193
Podmínky pro vstup do Pákistánu	193
Časový posun	193
Cestování	193
Bezpečnostní situace	195
Péče o zdraví	196
Hotely a restaurace	197
Oblečení a obutí	198
Společenský život a zábava	199
Turistické cíle	199
Důležité informace pro cesty do Pákistánu	201
Zastupitelské úřady	201
Důležitá telefonní čísla ve velkých městech	202
Internetové adresy	202
Jazyková první pomoc	203
Nejdůležitějších deset frází v urdštině	203
Slovníček urdských výrazů	203

Dějiny pákistánského území před dosažením nezávislosti (do roku 1947)

Území Pákistánu ve starověku (do 6. stol. před Kr.)

Prehistorie Ačkoliv Pákistán jako novodobý jihoasijský stát vznikl teprve v roce 1947, jeho historie je až do tohoto data neoddělitelnou součástí historie indické, a sahá tudíž hluboko do minulosti.

Nástroje a zbraně, které byly při archeologických pracích v minulém století nalezeny, svědčí o tom, že na území dnešního Pákistánu se člověk usazoval už v paleolitu (starší době kamenné), tedy asi před půl milionem let. Nejnovější archeologické výzkumy však tento odhad posunují ještě hlouběji do minulosti.

Spolehlivější zprávy máme z období mladší prehistorie. Naleziště nejstarší kultury na území Pákistánu z doby asi 7 000 let před Kr. bylo v roce 1984 objeveno francouzskými archeology v Mehrgarhu na úpatí Bólánského průsmyku v Balúčistánu. Tato zemědělská kultura se udržela až do 2. tisíciletí před Kr. Na jiných místech v horách Balúčistánu se lidé ve větším počtu usazovali později, ve třetím tisíciletí před Kr. Přicházeli patrně z Íránu. Nejvíce pravěkých předmětů se po nich našlo na umělých návrších. Ta vznikala tím, že na zříceninách staveb staršího osídlení se časem postavily domy nové a tak to šlo dál, až se navršil menší pahorek (balúčsky *dhamb*, sindsky *dáro*). Američtí archeologové na takových pahorcích v okolí města Květy (Quetta) a v údolí řeky Žób (Zhob) našli množství střepů hliněných nádob, šperků a sošek, které kdysi vytvářeli lidé tzv. kvétské a žóbské kultury.

Kultura údolí Indu Na podobných pahorcích se také v 19. století našly pozůstatky o něco pozdější a mnohem proslulejší kultury, které se říkalo protoindická nebo podle hlavního naleziště harappská, ale která je dnes známější jako kultura údolí Indu. Rozvíjela se asi v letech 2 500–1 700 před Kr. Svým stářím

se řadí k západoasijským kulturám sumersko-akkadské a staroegyptské, ale předčí je svou rozlohou. Vynikala vyspělým zemědělstvím i městskou architekturou. Jejím nositelem bylo předárijské obyvatelstvo. Její pozůstatky byly objeveny náhodou, když se v údolí Indu roku 1880 stavěla železnice. Vykopávky se pak počínají rokem 1920 prováděly hlavně v síndském Mohendžodáru („Pahorek mrtvých“) a v paňdžábské Harappě. Odkryly stopy vyspělé městské kultury, která se rozvíjela od třetího do poloviny 2. tisíciletí před Kr. a udržovala obchodní styky s prehistorickými kulturami v Mezopotámii.

Zejména síndské Mohendžodáro udivuje urbanistickou dokonalostí. Má pravidelný půdorys, dlážděné pravoúhlé ulice s cihlovými domy a terakotovou kanalizační síť, na niž jsou napojeny i odpady ze splachovacích záchodů. Na nejvyšším bodě starověkého města se vypíná citadela s dobře zachovalými veřejnými lázněmi. V Harappě byly odkryty patrové domy, přístavní nábreží, skladiště, veliké sýpky a řady cihlových kruhových plošin, na nichž se mlátilo obilí. Pytle nebo džbány se zrním se zřejmě uzavíraly pečetěmi, protože ve vykopávkách se našlo několik set steatitových pečetidel. Náписы na nich se však přes veškerou snahu vědců dosud nepodařilo rozluštit. Ostatní nálezy zahrnují úlomky keramiky s geometrickými, rostlinnými a zvířecími vzory, zbraně, nástroje, hračky a další užitkové předměty, které svědčí o vyspělé řemeslné výrobě té doby. Nalezené sošky naznačují, že obyvatelé vyznávali kult boha, který byl patrně předchůdcem hinduistického Šivy.

Vykopávky prováděné na svazích balúčských hor, v Sindu i v Paňdžábu naznačují, že téměř celý Pákistán by mohl být jedním velkým nalezištěm této vyspělé kultury. Je jen otázkou času a peněz, zda a kdy budou jednotlivé lokality náležitě prozkoumány. Archeologickým výzkumem se zabývají spíše vědecké výpravy z Evropy a Ameriky, protože pákistánská vláda na něj zatím mnoho prostředků vynakládat nemůže.

V polovině 2. tisíciletí před Kr. kultura údolí Indu zanikla. Má se za to, že byla oslabena nepříznivou změnou podnebí a pak zničena nějakou náhlou katastrofou, jakou mohl být např. nájezd kočovných árijských kmenů ze západu.

Árjové, Peršané a Řekové Předpokládá se, že Árjové (Urození) už od 15. století před Kr. v poříčí Indu i dále v Indii zakládali drobnější státní celky. O tomto období však ještě nemáme k dispozici písemné zprávy. Nejstarší indické písemné památky, tzv. *védy*, se sice k této době vztahují, ale nejsou příliš spolehlivé, protože byly zaznamenány až mnohem později. Nicméně z jejich ohlasů na dobytí severní části poloostrova kmeny Árjů můžeme odvodit skromné údaje o charakteru těchto nových osadníků. Zdá se, že přecházeli k usedlé zemědělské výrobě a uvědomovali si důležitost umělého zavlažování půdy.

Písemné zprávy máme k dispozici teprve od 6. století před Kr., kdy na území dnešního Pákistánu přitrhly armády Peršanů. První tam vpadl zakladatel perské říše Kýros II. Veliký († 529 před Kr.), který však k Persii připojil pouze Makránské pobřeží Balúčistánu. Jeho následovník Dareios I. Veliký (522 až 486 před Kr.) z dynastie Achajmenovců pronikl hlouběji: jeho vojáci se plavili proti proudu Indu a v roce 516 před Kr. ovládli celý Paňdžáb. Peršané však na území Pákistánu nepanovali ani dvě století.

Posledního Achajmenovce Dareia III. (336–330) přemohl jiný dobyvatel, slavný řecký vládce Alexandr Makedonský (356–323). Ten přitáhl na indický poloostrov po souši, překročil hory Chajbarským průsmykem a v roce 326 před Kr. vtrhl do údolí Indu. Obsazené území rozdělil na provincie (*satrapie*), ale v horké krajině dlouho nevydržel. Jeho posádky strádaly v nezvyklém podnebí natolik, že se začaly bouřit, a Alexandr se musel vrátit do vlasti. Jeho ústup přes Lasbélu a Makrán živě popsal pozdější řecký spisovatel Arrianos Flavios (asi 95–175) ve svém spisu *Tažení Alexandra Velikého*.

Po Alexandrově ústupu řecké panství v této části světa zaniklo. Po necelých dvou desetiletích (v roce 305 před Kr.) se je sice pokusil obnovit Seleukos I. Nikátor (Vítěz), jeden z Alexandrových vojevůdců (*diadochů*) bojujících mezi sebou o moc, ale ani on neměl trvalejší úspěch; indický král Čandragupta z rodu Maurjů (322–298 před Kr.) ho brzy porazil a mírovou smlouvou od něho pro svou říši získal část dnešního Pákistánu a Afghánistánu.

Gandhárské výtvarné umění Alexandrova výprava otevřela cestu k pronikání řeckého kulturního vlivu do Paňdžábu a afghánského pohraničí. Ačkoliv Řekové nevládli v povodí Indu dlouho, vliv řecké a helénské kultury tam přetrval staletí. Od 1. století před Kr. umožnil vznik tzv. řecko-buddhistického umění, které podle Gandhary, historického území kolem severní části dnešní afghánsko-pákistánské hranice, dostalo název gandhárské. Největšího rozkvětu dosáhlo v 1.–5. století, kdy mělo své středisko v paňdžábském městě Taxila (sanskrtsky Takšašila) a kdy v sobě spojilo rysy indického umění s helénisticko-římskými a západoasijskými vlivy. Nejzřetelnější výraz našlo v nástěnné malbě, architektuře a zejména v sochařství, v němž vytvořilo závazný typ Buddhova zobrazení. Sochy Buddhy oděného do splývavého řeckého roucha a reliéfy z jeho života byly vykopány na mnoha místech v severním Pákistánu i ve východním Afghánistánu. (Největší Buddhova socha, jež byla v 5. století vytesána do skály u afghánského města Bámjánu a měří 35 metrů, i druhá menší byly islámskými fanatiky v roce 2001 rozstříleny z děl.) Hlavním městem starověké Gandhary bylo na pákistánském území Puškalávati (Lotosové město), jehož pozůstatky leží na řece Svát u městečka Čársadda nedaleko Pěšávaru.

Řecký vliv vedl i k tomu, že Indie převzala některé postupy řecké astronomie, matematiky a medicíny. U Čandraguptova dvora od roku 302 před Kr. působil Seleukův vyslanec Megasthenes, v jehož řeckých zápiscích *Indika* se dochovaly nejstarší autentické zprávy o životě a státním zřízení říše Maurjů. Jejich prostřednictvím se Evropa poprvé blíže seznámila s Indií.

Území Pákistánu v době maurijsko-guptovské (6. stol. před Kr. až 6. stol. po Kr.)

Říše Maurjů a šíření buddhismu V 6.–4. století před Kr. se v jižní Asii začalo šířit nové učení namířené proti vzrůstající moci bráhmanů. Podle prince Siddharty Gautamy z rodu Šákjů (asi 563–483), později zvaného Buddha (Osvícený), dostalo název buddhismus. Odsuzovalo indický systém kast, zdůrazňovalo lásku ke všem živým bytostem a k odstranění utrpení

doporučovalo odříkavý život a dobročinnost. Na území Pákistánu zapustilo pevné kořeny za vlády Čandraguptova vnuka Ašóky (274–232 před Kr.), kterému se poprvé podařilo sjednotit celý poloostrov – s výjimkou jeho nejjižnějšího cípu – v jedinou říši.

Hlavním městem jedné ze čtyř jejích provincií byla právě paňdžábská Taxila, kde Ašóka vládl ještě za života svého otce Bindusáry jako místokrál a kde si dnes můžeme prohlédnout rozsáhlé vykopávky buddhistických svatyní a klášterů. (Zde podle legendy žil i Ašókův syn Kunála, jehož smutný osud vylíčil Julius Zeyer v povídce *Kunálovy oči*.) Taxila byla už od 6. století před Kr. významným střediskem obchodu, řemesel a vzdělanosti. Na zdejší slavné škole ve 4. století před Kr. studoval např. král Čandragupta a vyučoval jeho hlavní ministr a rádce Kautilja, autor sanskrtského spisu o vladařském umění. Císař Ašóka po sobě zanechal trvalé písemné památky: na hranicích své říše dal vztyčovat sloupy se lvími hlavicemi a na ně nebo do skalních stěn dal ve slabičném písmu *kharósthí* tesat své výnosy. Tyto edikty jsou prvními psanými památkami jihoasijského subkontinentu. V Pákistánu je najdeme např. na dvou skalách u vesnice Šáhbázgarhí nedaleko Mardánu. Mnoho buddhistických památek se uchovalo také v hornatých oblastech severního Pákistánu, hlavně v bývalém knížectví Svát, kde italské expedice vykopaly např. pozůstatky buddhistického města Ora v Udaigrámu nebo zbytky klášterního komplexu v Butkaře, obojí nedaleko svátské metropole Saidú Šaríf.

Šakové, Parthové a Kušánové Mohutná říše Maurjů svého tvůrce Ašóku dlouho nepřežila a po jeho smrti se rozpadla na malá království. Na severozápad poloostrova začali znovu pronikat cizí dobyvatelé, zejména kočovné kmeny ze Střední Asie. Ve 3.–2. století před Kr. sem vpadali řecko-syrští nájezdníci a kolem roku 180 před Kr. se sem vrátili Řekové. Přišli ze svých kolonií ve středoasijské Baktirii, ale nebyli jednotní a často mezi sebou bojovali.

Po nich se přes hradbu Hindúkuše kolem roku 100 před Kr. probili skythští lučištníci. Skythové čili Šakové byli příslušníci starověkých íránských kmenů, vytlačovaných ze Střední Asie jinými kočovníky. Od 2. století před Kr. pronikali z východního

Turkestánu do Baktrie a na sever dnešního Pákistánu; tam byli pak podrobeni řecko-baktrijskými panovníky.

Po nich do těchto oblastí přitáhli také Parthové, členové jiného íránského kmene, kteří ze své rozlehlé předoasijské říše (250 před Kr. až 224 po Kr.) vedli neustálé války se svým okolím. V dnešním Pákistánu se však nedostali příliš daleko a dlouho se neudrželi.

Na počátku 1. tisíciletí po Kr. nad nimi zvítězili Kušanové, panovníci čínského původu, kteří ve Střední Asii vybudovali velkou říši se střediskem v dnešním Uzbekistánu. S postupujícími výboji přenesli své sídlo do afghánského Kábulu a později do Purušapury, dnešního Pěšávaru v Pákistánu. Jejich vládce Kaniška I. (asi 120–162) rozšířil svou říši dále do Indie.

Guptovci a Haršova říše Místní panovníci se však proti Kušanům spojili a pod vedením indické dynastie Guptovců je postupně vytlačili z poloostrova. Tehdy se území Pákistánu stalo součástí další mocné říše, kterou založil Čandragupta I. (asi 320–340). Jeho nástupci pak úspěšně panovali téměř dvě století a pod jejich záštitou se příznivě rozvíjela řemeslná výroba, kultura i obchod. Na sklonku vlády Čandragupty II. Vikramádity v letech 399–414 navštívil sever a východ poloostrova čínský poutník Fa-sien, který po sobě zanechal cenný historický pramen *Zápisky o buddhistických zemích*.

Guptovskou říši v 6. století otřáslы pustošivé nájezdy barbarů. Kočovní Hefthalité, tzv. Bílí Hunové, území Pákistánu na severozápadě úplně rozvrátili, kamenným Buddhům zuráželi hlavy a kláštery rozbořili. Guptovci je sice porazili, ale někdejší moc své říše už obnovit nedokázali. Většina Hunů pak od táhla zpátky do Střední Asie a dále do Evropy.

Do západních krajů dnešního Pákistánu už od 3. století zasahovala také moc perské dynastie Sásánovců, ale Balúčistán se stal součástí jejich říše až v 6. století.

Žalostný stav rozvrácené země zaznamenal ve svých zápiscích jiný čínský mnich Süan-cang, který přišel do Indie v roce 627. Tehdy už panoval buddhistický král Haršavardhana z Kan-naudže (590–647), který rázně skoncoval s anarchií vyvolanou Huny, znovu sjednotil sever poloostrova pod svou vládou a na krátký čas vytvořil poslední velkou říši před vpádem muslimů.

Území Pákistánu v době nástupu islámu (8.–12. stol.)

První vlna islamizace: vpády Arabů Po Haršavardhanově smrti nastává už muslimské období jihoasijských dějin. První vlna islamizace přišla na území dnešního Pákistánu od moře. Arabové se vylodili na pobřeží Makránu už za druhého muslimského chalífy Omara v roce 643 a podle *Knihy o vítězstvích nad městy* (Kitáb al-futúh al-buldán) arabského letopisce al-Balázurího vzkázali chalífovi nepříliš potěšitelné zvěsti: „Voda je tu vzácná, ovoce nepříliš dobré, lupiči nebezpeční; malé vojsko tu zmizí, velké zahyne hladem a žízní.“

Do Sindu pak v roce 711 připluli arabští vojáci umajjovského chalífy al-Valída I. (705–715), sídlícího v syrském Damašku. Ten vyslal do jižní Asie trestnou výpravu pod velením mladického vojevůdce Muhammada ibn Kásima, údajně proto, aby potrestal Čáče, hinduistického vládce Sindu, za to, že jeho mořeplavci přepadli a vyloupili arabské obchodní koráby vracející se z Cejlonu. Kásim se svými válečnými lodmi přistál nedaleko Karáčí u městečka Dabulu (zkomolené indické slovo *déválaj*, svatyně), a protože měl jako každý muslim povinnost šířit islám v zemi nevěřících, založil poblíž první mešitu na pákistánské půdě. Její zbytky objevili pákistánští archeologové po roce 1950. Dabul (Debul, Deobal) bývá ztotožňován s dnešní vesnicí Bhambhór, kde z citadely vedlo široké schodiště k opevněnému přístavu. Kolem roku 745 bylo na tomto území vybudováno město Mansúra, často popisované arabskými geografi 9. a 10. století.

Arabové pronikli proti proudu Indu až k paňdžábskému městu Multánu, na dlouhou dobu se tam usadili a povodí Indu přičlenili k muslimskému chalífátu. Bylo to první začlenění pákistánské území do struktury islámského světa. Součástí arabského chalífátu zůstalo až do konce 10. století.

Druhá vlna islamizace: Ghaznovci a Ghórovci Druhá vlna islamizace se na pákistánské území šířila po souši. Povinností šířit islám mezi nevěřícími zdůvodňoval své loupeživé vpády na sever subkontinentu i sultán Mahmúd (971–1030) z afghánské Ghazny (dnešní Ghazní). Pocházel z turecké dynastie Sel-

džúkovců a jako přísný sunnita byl věrně oddán abbásovským chalífům v Bagdádu. Jeho říše zaujímal značnou část východního islámského světa. Ze svých afghánských držav sedmnáctkrát po sobě vpadal Chajbarským průsmykem do Paňdžábu a systematicky porážel početné, ale špatně organizované indické armády. Ničil chrámy, loupil jejich bohatství, vraždil bráhmany, vybíral od obyvatelstva daně a vracel se s karavanami obtíženými kořistí. Nejvíce pokladů uchvátil v hinduistických svatyních, z nichž nejvýznamnější byl zlatý Šivův chrám v Sómnáthu na Káthijávorském poloostrově. Napadal obrovská území na severu subkontinentu, ale ke svým držávám připojil a bezprostředně ovládal jen Paňdžáb.

Byl přesvědčen, že k dobyvačným výpravám ho opravňuje islámská teorie, podle níž jsou na světě jen dva typy zemí: tábor míru čili svět islámu (*dáruľ islám*) a tábor boje (*dáruľ harb*) čili svět nevěřících, a povinností každého dobrého muslima je svatou válkou (*džihád*) změnit území boje v území míru, tj. dobýt země nevěřících a obrátit je na islám. Dnes se ovšem pojem *džihád* vysvětluje spíše jako úsilí nebo horlivá snaha o šíření islámu, avšak nikoliv nutně bojem.

Mahmúd obsadil téměř celé území dnešního Pákistánu, ale ještě v něm nezůstal natrvalo. Ani on ani jeho syn Masúd (1030–1042) zatím nepřipadli na myšlenku usadit se v dobytých krajích, založit tam islámskou říši a obrátit všechno obyvatelstvo na islám. Jejich nájezdy se přehnaly jako krátká období hrůzy, ale v životě společnosti nevyvolaly hlubší změny.

Důležitější než bohatá kořist, kterou sultán Mahmúd s sebou do Ghazny přinesl, bylo vědecké dílo, které za jeho dobyvačných výprav vzniklo. Byl to arabský spis jeho učeného chvárezmského dvořana Abú Rajhána al-Bírúního (973–1048) nazvaný *Dějiny Indie* (Tárich al-Hind), který se zabývá mravy, zvyky a náboženstvím Indů a je první objektivní studií o cizí kultuře a náboženství založenou na zkoumání původních pramenů.

Sultán Mahmúd v roce 1017 učinil z Láhauru hlavní město svých severoindických držav a rozvinul v něm čilý duchovní život. V té době na území dnešního Pákistánu zavítal první islámský mystik Alí Hudžvírí, zvaný Dárce pokladů (Dátá Gandžbachš, † 1071), autor prvního perského díla *Odhalení*

skrytého (Kašf al-mahdžúb), jež pojednává o teorii i praxi islámské mystiky. Pokládá se za hlavního patrona města Láhaur. Do jeho mauzolea proudí stříbrnými vraty darovanými íránským šáhem tisíce poutníků z celého Pákistánu, kteří věří, že Dátá má nejvyšší postavení mezi jihoasijskými světci. Mramorová deska připomíná, že světec údajně vnukl básníku Ikbálovi, který meditoval v jeho hrobce, myšlenku, aby v roce 1930 vystoupil s požadavkem na vytvoření samostatného státu pro indické muslimy.

U dvora v Láhauru tehdy také žili persky píšící básníci Abul Faradž Rúní a významnější Masúde Sade Salmán († 1131), první představitelé persko-indické literatury, která v dalších stolecích svým objemem předčila literaturu psanou v Íránu.

Za Mahmúdových nástupců, v období rozmíšek a hrozeb ze strany Seldžúků, bylo sídlo Ghaznovců přeneseno do Láhauru. V 70. letech 12. století využili zmatků vládců nevelkého knížectví v severoafghánském Ghóru (persky Ghúr), v roce 1173 dobyli Ghaznu a o třináct let později i Láhaur. Vládce Ghóru Šihábuddín Muhammad (1173–1206) ovládl Paňdžáb, zvítězil nad posledním mocnějším rádžpútským vládařem Prithvírádžem, dobyl celý sever poloostrova a podřídil ho své vládě. V roce 1181 se dostal do Úče, tehdejšího významného kulturního střediska v jižním Paňdžábu. Jeho místodržitel Násiruddín Kabáča tam založil madrasu Fírúzíja, první muslimské bohoslovecké učiliště na subkontinentu. Na jeho dvoře tam žil perský literát Aufí, autor životopisů perských básníků, a historik Minhádžuddín Sirádž; oba však později, když byl Úč obsazen dillískými sultány, přesídlili na jejich dvůr do Dillí.

Území Pákistánu za Dillíského sultanátu (13.–15. stol.)

Dynastie tureckých otroků (1206–1290) Sultán Muhammad také ještě nedovedl organizovat dobytá území pro mírový život. To se začalo dařit až jeho vojevůdcům, kteří začali na půdě subkontinentu zapouštět kořeny. V roce 1192 dobyli Dillí a Adžmér a nejúspěšnější velitel Ajbak se v roce 1206 v Láhauru osamostatnil.

Počátkem 13. století tak vznikl jako nový státní celek Dillíský

sultanát, jehož součástí byl po několik století i dnešní Pákistán. Zakladatelem sultanátu se stal turecký náčelník Muhammady gardy Kutbuddín Ajbak († 1211), původně místodržící dobytých oblastí. V roce 1206 se prohlásil nezávislým sultánem a založil dynastii, které se říkalo otrocká, protože po zesnulém panovníkovi nenastupoval na trůn jeho syn, ale zpravidla nejchopnější vojevůdce z řad bývalých otroků. Jeho zeť sultán Itutmiš (také Altamiš, 1210–1236) rozšířil říši a obsadil Multán i Úč.

Vpády Mongolů Za jeho vlády se na západě subkontinentu objevily divoké hordy krutého mongolského vládce Čingischána (asi 1161–1227), které při pronásledování Džaláluddína, syna šáha z Chvárezmu, pronikly z Afghánistánu až k Indu. Mongolové už tehdy ovládali celou Střední Asii a bezohledně vyvražďovali její obyvatelstvo. Pouhé Čingischánovo jméno každému nahánělo strach. Sultán Itutmiš odmítl pomoci Džaláluddínovi, ten byl v roce 1221 Mongoly poražen a při ústupu přes Indus se utopil. Mongolové pak vyloupili západní Paňdžáb, Sind a severní Gudžarát a odtáhli.

O dvacet let později však vpadli na subkontinent znovu. Za Čingischánova vnuka Bátú-chána v roce 1241 dobyli paňdžábskou metropoli Láhaur. Hrozba dalších mongolských vpádů pak ještě dlouho visela nad jižní Asií a sjednocovala muslimské šlechty kolem dillíského trůnu.

Konsolidace sultanátu Vojskou šlechty sultanátu tvořili hlavně středoasijské Turci, sjednocení v silné organizaci podle počtu zakladatelů nazývané Čtyřicítka. Státní úředníci a duchovní byli Tádžikové a Peršané z Chorásánu. Státním náboženstvím se stal islám sunnitského směru, státní řeč perština a formou vlády despotie.

Ačkoliv první dva dillíští sultánové pocházeli z řad muslimských vojevůdců, Itutmiš se snažil založit dědičnou monarchii a za svou nástupkyni určil dceru Raziju, kterou pokládal za lepší než své syny. Sultánka Razija (1236–1240) byla odvážná a moudrá panovnice, ale muslimští vojevůdci považovali za potupné podřizovat se ženě. Po čtyřech letech vlády ji zavraždili a nastalo období zmatků a palácových intrik.

Na trůn byl dosazen nejmladší lltutmišův syn Násiruddín Mahmúd, ale moc ve skutečnosti přešla do rukou jeho schopného rádce Ghijásuddína Balbana, který se po dvaceti letech regentství stal sultánem (1245/1265–1287). Balban vytvořil despotický stát a neváhal používat ani metody masového teroru. Vypudil ze země Mongoly a na území dnešního Pákistánu proti nim vybudoval celý řetěz obranných pevností. Zlomil moc šlechtické Čtyřicítky a krutě potlačil povstání muslimských vojevůdců. Tím upevnil panovnickou kontrolu nad tureckou vojenskou aristokracií a zorganizoval úspěšnou obranu proti útokům rádžpútských knížat. Svou podporou tureckých armádních velitelů však znevýhodňoval muslimy perského, afghánského a indického původu ovládající civilní správu, a tím zpomaloval proces kulturního sbližování islámu s domácím indickým prostředím.

Jeho syn, korunní princ Muhammad, prožil řadu let mezi svatými muži v Multánu, ale než mohl nastoupit na trůn, byl při útoku Mongolů na Multán zabit. Po Balbanově smrti znovu začaly rozepře mezi uchazeči o trůn, z nichž vyšli vítězně členové rodu Chaldží.

Vláda Chaldžíů (1290–1320) Dillíští sultáni brzo ztratili afghánská území, z nichž vyšli, ale za to úspěšně rozšiřovali své panství na subkontinentu. O to se svými výboji nejvíce zasloužil sultán Muhammad Aláuddín z afghánské dynastie Chaldží (1296–1316), který podstatně rozšířil svou říši směrem na jih. Všechny síly soustředil na rozdrčení Mongolů, kteří za jeho vlády podnikali stále častější nájezdy na subkontinent. Pomocí nelítostného vymáhání daní vytvořil ohromné vojsko s téměř půl milionem jezdců a mongolské útoky úspěšně odrážel. Mongolové se na dnešním pákistánském území naposled objevili v roce 1306, ale byli definitivně potřeni v bitvách u řeky Rávi.

Sultán Aláuddín byl rozhodný vojevůdce a talentovaný panovník. Aby doplnil státní pokladnu a zabránil vzpourám, konfiskoval nebo zdanil pozemky duchovenstva a bohatých vojevůdců, zakázal hostiny a slavnostní shromáždění. Hinduistům zvýšil daně z jedné šestiny na polovinu úrody, zakázal jim nosit zbraň, nákladně se odívat a jezdit na koni. Aby nasýtil svou

početnou armádu, daně z veškeré státní půdy nařídil vybírat pouze v obilí a kupce násilím donutil svázat je přímo do obrovských sýpek v hlavním městě. Zároveň pevně stanovil ceny na trzích a ustanovil dozorce, aby dohlíželi na pořádek a krutě trestali za podvody nebo nedodržování váhy. Přesto neměl dost prostředků na udržování velkého vojska a byl nucen doplňovat státní pokladnu dobýváním nových krajů. Z každé dobyté výpravy se vracel s obrovským množstvím zlata, drahokamů a koní a od podmaněných vládců vybíral vysoké roční poplatky.

Jeho obrovská říše nebyla centralizovaným státem. Rádžpútové zůstali nepokořeni a neustále bojovali s muslimskými oddíly. Na severozápadě dnešního Pákistánu a v Balúčistánu se rozkládala území nezávislých kmenů, kam sultánova moc nesahala. Západní hranici sultanátu v podstatě tvořila řeka Indus. Ačkoliv Aláuddín zvýšil vojákům platy a štědře rozdával naloupené poklady, rozsáhlé konfiskace majetku a kruté pronásledování hinduistů vyvolávaly nespokojenost. Všude propukaly vzpoury proti vládní moci.

Po Aláuddínově smrti nastoupil na trůn jeho syn Mubárakšáh (1316–1320). Zrušil všechny hospodářské reformy svého otce, ale jeho dobyté politiky se nezrekl. Po návratu z jednoho tažení ho zavraždil jeho vojevůdce Chusrau Chán, nedávno obrácený hinduista z nízké kasty. Toho však muslimští šlechtici brzo svrhli a na trůn dosadili sultánova místodržícího v Paňdžábu Tughlaka Gházího, který se osvědčil v boji proti Mongolům. Jeho otec býval vojenským otrokem sultána Balbana a oženil se s Paňdžábkou, takže jeho syn Tughlak byl prvním sultánem domácího původu.

Vláda Tughlakovců (1320–1413) Na trůn nastoupil pod vladařským jménem Ghijásuddín Tughlak (1320–1325) a hned se snažil napravit nedostatky vyvolané Aláuddínovými reformami. Zemědělskou daň snížil na pouhou desetinu úrody a za státní prostředky zahájil velkorysou výstavbu zavodňovacích kanálů. Než však mohl upevnit svou říši, zavraždil ho jeho syn. Ten podle svědectví arabského cestovatele Ibn Battúty zosnoval vraždu tak, aby jeho otec zahynul v troskách pavilonu, který se zřítíl při slavnostním průvodu slonů.

Po otcově smrti se dal korunovat jako sultán Muhammad Tughlak (1325–1351). Pod svou vládou sjednotil téměř celý subkontinent. V roce 1343 byl chalífou z Káhiry konečně uznán za právoplatného vládce Indie. Abbásovský chalífát byl sice už od roku 1258 rozvrácen dobytím Bagdádu Mongoly, ale indiští muslimští vládcové se přesto znovu a znovu obraceli na nástupce chalífů, mamlúcké sultány v Egyptě, se žádostí, aby jejich vládu oficiálně potvrdili.

Muhammad Tughlak byl vzdělaný muž a schopný vojevůdce, ale zároveň krutý podivín, který svými nepromyšlenými činy uvrhl sultanát do naprostého chaosu. Svou krutostí si vysloužil přívlastek Krvavý (Chúní). Nařídil např. přesunout hlavní město daleko na jih do Daulatábádu a s ním přestěhovat i všechny jeho obyvatele. Toho, kdo odmítl, tam dal odvléci uvázaného za koněm. Na ochranu rozlehlé říše musel vydržovat početnou armádu, a proto vyžadoval od rolníků další daně. Ale ty byly tak veliké, že zchudlí zemědělci opouštěli hospodářství a prchali do lesů. Provincie nemohly zásobovat státní pokladnu penězi, a sultán proto nahradil zlaté a stříbrné mince bezcennými měďáky, které se daly snadno napodobovat. To ovšem zruinovalo peněžní systém a následně i ekonomiku země. Katastrofou skončilo také Muhammadovo tažení do Himálaje: jeho statisícová armáda rozvrácená hladem, dešti a neschůdnými cestami tam byla téměř zničena. V posledních letech své vlády Muhammad musel neustále potlačovat vzpoury provincií proti ústřední vládě v okrajových oblastech říše. Při pronásledování vzbouřených emírů se dostal do Thaty, hlavního města Sindu, a zemřel tam na zimnici.

V Sindu také šlechta dosadila na trůn jeho bratrance Féróze Tughlaka (1351–1388). Za jeho vlády se už sultanát začal rozpadat. Féróz se sice pokusil napravit zhoubné následky Muhammadovy vlády, zrušil vysoké daně a cla, vydal zákaz mučení, vojevůdcům rozdal vesnice a zaručil jim řadu výsad, ale to jenom povzbudilo jejich separatistické tendence. Jedna provincie po druhé od říše odpadala a neúspěchem skončilo i další tažení do Sindu. Poslední sultán z rodu Tughlakovců zemřel v roce 1414 a nezanechal potomky.

Šíření islámu Za vlády dillíských sultánů začala intenzivní muslimská kolonizace subkontinentu. Sultáni nebo jejich místodržitelé pevně ovládali dobyté kraje a krutě potlačovali jakýkoliv odpor proti své nadvládě. Muslimové byli ovšem v menšině a nemohli důsledně zachovávat všechny příkazy islámu. Poznenáhlu začali hinduistům přiznávat výhody, které islám poskytuje pouze „lidem Knihy“, tj. křesťanům a židům, kteří podobně jako muslimové věří ve zvěstované písmo. Ti mohli v zemích dobytých muslimy dál vyznávat své náboženství, ovšem za předpokladu, že za to platili náboženskou daň z hlavy (*džizja*). Umírněnější nábožensko-právní směr Abú Hanífy dokonce připustil, že *džizju* lze vybírat i od hinduistů, jako by to byli „lidé Knihy“. Daň z hlavy sice zaručovala jinověrcům ochranu životů a majetku, ale také omezovala jejich hospodářskou prosperitu. Sultánové řídili její výši tak, aby se v rukou hinduistů nehromadilo přílišné bohatství, ale také aby nebyli příliš zbídačováni, neboť to by státní pokladnu připravovalo o zdroj příjmů.

V dillíském sultanátu islám postupně pronikal do širokých vrstev obyvatelstva. Nejvíce k němu přestupovali kupci a řemeslníci, kterým z bližšího styku s vojsky dobyvatelů kynula naděje na větší zisky, a členové indické šlechty, kteří si přestupem k islámu zajišťovali vysoké funkce u dvora a výnosné důchody. Jenom rolníci žádné výhody nezískávali, a proto na venkově ke konverzím téměř nedocházelo. Muslimská zásada rovnosti všech lidí před Alláhem vábila hlavně členy nejnižších kast, kteří s přijetím islámu spojovali naději na zlepšení svého postavení. Ale v tom je islám zklamal. Od pout kastovního zřízení je neosvobodil, a jak se v Indii šířil, sám naopak vytvářel nové kasty a podkasty.

Časem se začaly rozlišovat dvě skupiny indické muslimské společnosti: urození (*šaríf*) a prostí (*adžláf*). Toto dělení se zčásti udržuje dodnes. Mezi urozené patří sajjidové (anglicky *syed*), arabsky páni, kteří se považují za přímé potomky Prorokova rodu, dále šejchové (*shaikh*), původně příslušníci tří větví arabského rodu Kurajšovců, patháni (Paštúnové), potomci afghánských dobyvatelů, a mughalové spjatí svým původem s turkomogolskými vládci. Tyto muslimské společenské vrstvy poměrně záhy ztratily etnický charakter a přijaly do